

AKADEMİK BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİNİN ORTAÖĞRETİM KURUMLARI ÖĞRENCİ SEÇME VE YERLEŞTİRME SINAVINI YORDAMA GEÇERLİĞİ*

THE PREDICTIVE VALIDITY OF ACADEMIC SELF CONCEPT SCALE TO STUDENT SELECTION AND PLACEMENT EXAMINATION OF SECONDARY EDUCATION

Özlem DOĞAN BAŞOKÇU**, Nuri DOĞAN***

ÖZET: Bu çalışmada, Akademik Benlik Kavramı Ölçeğinin, Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı puanlarını yordama geçerliği araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Akademik Benlik Kavramı Ölçeği Yetenek alt ölçeklerinin Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKÖSYS) alt ölçeklerini yordama geçerliğinin yetersiz olduğu; bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişkenliği yeterince açıklayamadığı; yordama denklemlerine giren en önemli değişkenin sayısal yetenek testi olduğu; sözel yetenek testinin Türkçe ve Sosyal Bilgiler alt testlerini yordama denkleminde ikinci önem sırasında girdiği; göz-el koordinasyonu alt ölçeğinin yordama denkleminde girdiği durumlarda yordama katsayılarının negatif olduğu ve şekil-uzay alt ölçeğinin hiçbir yordama denkleminde giremediği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: akademik benlik, akademik benlik kavramı ölçeği, yordama geçerliği

ABSTRACT: In this study, prediction validity of Academic Self Concept Scale is investigated as it applied to Student Selection and Placement Examination for Secondary Education (OSYS). The results suggest that subscales of Academic Self Concept Scale is insufficient to predict secondary education OSYS's subscales' validity; independent variables cannot adequately reveal the rate of variability which exists with respect to the concept of dependent variability; the most significant variability which exist in the equations of prediction is numerical ability test; verbal ability test concerning Turkish and social lessons' subtests exists in the second place of prediction equation; predictions' coefficients are negative as a consequence of the fact that eye-hand coordinations' subscale exist in prediction equation and finally shape-space subscale cannot exist in any prediction equation.

Keywords: academic self-concept, academic self-concept scale, predictive validity

1. GİRİŞ

Kişinin, geleceğiyle ilgili doğru kararlar verebilmesi için kendisiyle ilgili doğru bilgilere sahip olması gerekir. Bu bilgilerle ilişkili kişilik özelliklerinden ikisi, "benlik" ve "akademik benlik" kavramlarıdır.

Benlik kavramı zekâ, başarı, insan ilişkileri, sosyal beceriler vb. diğer yapılarla da ilişki içinde olmasına rağmen bu yapılardan farklılıklar göstermektedir (Michelle & Bracken, 1994). Benlik kavramının yapısal olarak kendine özgü boyutları bulunmaktadır. Bunlar, sosyal benlik, maddi benlik, manevi benlik, mesleki benlik, gerçek benlik, ideal benlik ve *akademik benlik* gibi çeşitli başlıklar altında incelenmektedir (Bacanlı, 1997). Eğitimsel yönlendirme sürecinde en fazla akademik benlik kavramı üzerinde durulmaktadır.

Akademik benlik, tanımlama ve değerlendirme boyutlarını kapsayan bir kendini algılamadır. Bu algılama, hislerden daha çok davranışlarımızın kendimiz tarafından algılanmasıyla ilgilidir. Akademik benlik kavramı kendini kabul etme, kendini değerli görme veya benlik saygısı olarak adlandırılan yapılardan çok, öz yeterlik veya yeterliliğin algılanmasıyla ilgilidir.

Akademik benlik kavramının üç temel öğeden oluştuğu söylenebilir. Bu öğelerden biri olan yetenek, herhangi bir davranışı öğrenebilmek için doğuştan sahip olunan kapasitenin, çevre ile

* Bu çalışma Haziran 2004'te H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalında hazırlanmış olan yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

** Rehber Öğretmen, Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi, Ankara. ozlembasokcu@hotmail.com

*** Öğretim Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ölçme ve Değerlendirme A.B.D. nurid@hacettepe.edu.tr

etkileşimi sonucu gelişen kısımdır (Kuzgun, 2000). Akademik yetenek ise sözcük, sayı ve şekillerle ifade edilen kavramları öğrenebilme gücü olarak tanımlanmıştır (Kuzgun, 1994). Diğer öge olan ilgiler ise yetenekleri ifade etme yoludur. “İşlerin gerektirdiği faaliyetleri yapmaktan hoşlanma derecesi” olarak tanımlanan ilgi (Kuzgun, 1996, s. 3) bir faaliyeti tekrar tekrar yapma isteği olarak açıklanabilir. İlgilere ek olarak, çeşitli meslek değerleri (insanları çalışmaya sevk eden beklentiler) de akademik benlik kavramı kapsamında incelenmektedir.

Akademik benliği ölçme çalışmalarında ortaya çıkan sorunlardan biri ölçme araçlarının çok küçük örneklemeler üzerinden geliştirilmesidir. Diğerleri ise araçların geçerlik ile güvenilirlik bilgilerinin olmaması, rapor edilmemesi veya bazı araçların geçerlik ve güvenilirlik değerlerinin çok düşük olmasıdır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim sistemimizde öğrenciler önemli kararlarından birini ilköğretimin sonunda vermekte, mesleki olan veya olmayan lise seçeneklerinden birine yönelmektedirler. Öğrenciler söz konusu seçenekleri tercih ederken ilgi ve yeteneklerinin ne kadar farkında olurlarsa kararları da o derece doğru olacaktır. Birey yaptığı eylemlere bakarak ve başkalarının tepkilerine dikkate alarak, özellikleri hakkında fikir sahibi olabilir. Ancak, bir kimsenin sahip olduğu bazı özellikleri hakkındaki bilgisi çok açık, kesin ve doğru olabildiği halde; bazı özellikleri hakkındaki bilgisi eksik, bulanık ve hatta yanlış olabilir. Kişinin, özellikle karar vereceği konuya ilişkin nitelikleri hakkında doğru ve açık bir bilgiye sahip olması gerekir. Bu nedenle öğrencileri tanıma etkinlikleri arasında akademik benliğin belirlenmesi önemli yer tutar.

Öğrencilerin doğru seçimler yapabilmesini yönlendirme çalışmaları da etkileyebilmektedir. Bu çalışmalar aracılığıyla öğrencilerin kendilerini tanımalarını sağlayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda istedikleri alanda eğitim almaları amaçlanmaktadır.

Öğrencilerin akademik yetenek ve ilgilerini belirlemek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 1997) tarafından akademik benliğin ölçülmesi önerilmiştir. Bu amaçla en çok kullanılan ölçek ise Yıldız Kuzgun'un Akademik Benlik Kavramı Ölçeğidir (ABKÖ). Bu ölçek sık kullanılmasına rağmen, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yetersiz olduğu söylenebilir.

ABKÖ'nün geçerliği ile ilgili göze çarpan en önemli sorun, aracın kullanım amacı ile geçerliğini belirlemede kullanılan tekniklerin uygun olmamasıdır. Kuzgun tarafından yapılan güvenilirlik çalışmasında alt ölçeklerin alfa güvenilirlikleri 0,73 (şekil-uzay yeteneği ve ziraat ilgisi) ile 0,86 (mekanik ilgisi) arasında bulunmuştur. Geçerlik çalışmasında ise yaş, meslek, alt-üst yetenek gurupları ve cinsiyete değişkenleri dikkate alınarak ayırma geçerliği araştırılmıştır. Sonuçlar, bazı alt ölçeklerde geçerlik sağlanırken bir kısmında sağlanmadığını göstermektedir (Kuzgun 1996).

ABKÖ üzerinde daha sonra çalışan araştırmacılar güvenilirlik çalışmasıyla ilgilenmemişler; geçerlik çalışmalarında ise yapı veya ayırma geçerliği üzerinde durmuşlardır (Yıldırım, 2001; İnanç, 2001; Kenç ve Oktay, 2002). Ayırma geçerliğinin de bir anlamda yapı geçerliğini doğrulayan bir teknik olduğu göz önünde bulundurulursa ABKÖ'nün sadece yapı geçerliğine ilişkin bilgilerin mevcut olduğu söylenebilir. Oysa bir ölçeğin kullanım amaçlarıyla uyumlu olan geçerlik düzeylerinin belirlenmesi daha doğru olacaktır.

Geçerlik kısaca bir ölçme aracının amacına uygunluk derecesi olarak tanımlanabilir. Psikoloji ve eğitimde kullanılan araçların genellikle, görünüş geçerliği, kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği araştırılır. Her bir geçerlik türünü kullanmanın veya belirlemenin belirli koşulları ve teknikleri vardır. Ölçüt geçerliği kapsamında incelenen yordama geçerliği, bilinen durumlardan bilinmeyen durumlara yönelik tahminde bulunma işlemi olarak tanımlanabilir ve geleceğe dönük karar almada kullanılan araçlarla seçme ve yerleştirme amacı taşıyan sınavların yordama gücünü belirlemede sıkça kullanılır. Yordama geçerliğini etkileyen en önemli etkenlerden biri seçilen ölçütlerin niteliğidir. Ölçüt yordanan değişkenle ilgili, geçerli ve güvenilir olmalıdır. Bu özelliği taşımayan bir ölçütle yapılacak yordama da hatalı olacaktır (Turgut, 1992; Tekin, 1993; Baykul, 2000; Aiken, 2000).

Bu açıklamalar çerçevesinde ABKÖ gibi ileriye dönük yönlendirmede kullanılan bir araç için en uygun geçerlik çalışması yordama geçerliği olmalıdır. Bu ölçeğin yordama geçerliğine ilişkin kanıtlar elde edilmeden yönlendirmelerde, öğrenciler hakkında kararlar almada kullanılması hatalara neden olabilir. Bu nedenle ölçeğin yordama geçerliğine ilişkin çalışmaların yapılması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü geçerliği ve güvenilirliği düşük olan testlerle öğrenciler hakkında kararlar vermek, eğitim sisteminin hedeflerine ulaşmasını zorlaştıracaktır. Bireylerin de kendini gerçekleştirmeleri önünde engel oluşturacaktır.

Sonuç olarak;

1. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının uygun yöntemlerle yapılması,
2. Ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının tekrarlanması gereklidir. Bu çalışmanın, bahsedilen sorunlara kısmen de olsa katkı getirmesi beklenmektedir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. ABKÖ yetenek ham puanları, OKÖSYS matematik alt testine ait ham puanları ne derece yordamaktadır?
2. ABKÖ yetenek ham puanları, OKÖSYS fen bilgisi alt testine ait ham puanları ne derece yordamaktadır?
3. ABKÖ yetenek ham puanları, OKÖSYS Türkçe alt testine ait ham puanları ne derece yordamaktadır?
4. ABKÖ yetenek ham puanları, OKÖSYS sosyal bilgiler alt testine ait ham puanları ne derece yordamaktadır?

2. YÖNTEM

Araştırma, Yıldız Kuzgun (1994) tarafından geliştirilen ABKÖ yetenek alt testlerinin, OKÖSYS alt testlerini yordama geçerliğini belirleme amacı taşıdığından, betimsel bir araştırmadır.

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2001–2002 öğretim yılında, Ankara ili merkez ilçelerinde ABKÖ'nün uygulandığı 39 ilköğretim okulu arasından ABKÖ kayıtları silinmemiş, dağıtılmamış veya korunan 7 okulun öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilere ait bilgiler Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait bilgiler

Okul Adı	ABKÖ uygulanan öğrenci Sayısı	ABKÖ uygulanan ve OKÖSYS'ye giren öğrenci sayısı
Anıttepe İ.Ö.O.	117	87
Aydınlıkevler İ.Ö.O.	257	136
Erdoğan Şahinoğlu İ.Ö.O.	67	45
Kurtuluş İ.Ö. O.	142	86
Mithatpaşa İ.Ö.O.	98	79
Seyranbağları İ.Ö.O.	256	142
Tevfik İleri İ.Ö.O.	358	165
Toplam	1295	740

2.2. Araştırma Verileri

Araştırmada kullanılan veriler, Yıldız Kuzgun tarafından geliştirilen ABKÖ ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın uyguladığı, OKÖSYS 'nin 2002 yılı sonuçlarıdır.

Akademik Benlik Kavramı Ölçeği: Kuzgun (1994) tarafından geliştirilen ABKÖ, akademik benlik düzeyini ölçme amacı taşımaktadır. Ölçek mesleki yönlendirme çalışmalarında ülkemizde sıklıkla kullanılan ölçme araçlarından biridir. ABKÖ, 16 özelliği ölçen 170 maddeden oluşmaktadır. Özelliklerin 4'ü yetenek, 12'si ilgi alanıdır. Ölçekteki yetenek ve ilgi alanları şu başlıklar altında incelenmektedir. Yetenekler: Sözel (ABKÖ SÖZEL), sayısal (ABKÖ SAYISAL), şekil-uzay (ABKÖ ŞEK-UZAY) ve göz-el koordinasyonu (ABKÖ GÖZ-EL); İlgiler: Fen bilimleri, sosyal bilimler, ziraat, mekanik, ikna, ticaret, iş ayrıntıları, edebiyat, yabancı dil, güzel sanatlar, müzik ve sosyal yardım ilgisi alanlarından oluşmaktadır (Kuzgun 1994; Kuzgun 1996).

Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı: MEB OKÖSYS ile "akademik yeteneği ölçme ağırlıklı Türkçe, matematik, fen ve sosyal bilgiler" alanlarına ait zihinsel beceriler 100 soruyla ölçülmektedir (MEB, 2002a). Sınavdaki sorularla, derslerde öğretilen kavram, ilke ve genellemeleri kullanarak yorumlama, ilişkilendirme, analiz etme gibi beceriler yoklanmaktadır. Söz konusu alanlara ait bilgiler 25'er soruyla ölçülmektedir. Testin "sayısal ve sözel akademik yeteneği ölçen" iki alt testten oluştuğu; bu alt testlerinde "sözel ve sayısal alt testler" olduğu belirtilmektedir Sözel bölüm Türkçe ve Sosyal Bilgiler; Sayısal bölüm Matematik ve Fen alt testlerinden oluşmaktadır (MEB, 2002b). Dört seçenekli, çoktan seçmeli sorulardan oluşan sınav tek oturumda ve 2 saatte tamamlanmaktadır (MEB, 2002b).

OKÖSYS'nin güvenilirliğine ilişkin çalışmalarda güvenilirliğin alt testler için 0,77 ile 0,87 arasında değiştiği görülmektedir (Doğan, 2002; Yurdugül, 2003). OKÖSYS'nin maddelerinin yansızlığının araştırıldığı çalışmalarda ise aracın maddelerinin cinsiyet bakımından yanlılığa sahip olmadıkları tespit edilmiştir (Yurdugül 2003; Öğretmen ve Doğan 2004). Testin veya içindeki maddelerin yansızlığı OKÖSYS için bir geçerlik kanıtı olarak kabul edilenilir. Güzeller (2005), "Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavının Geçerliği" adlı çalışmasında sınavın yordama, uygunluk ve sınıflama geçerliğini araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre sınavın belli ölçülerde yordama, uygunluk ve sınıflama geçerliğe sahip olduğu bildirilmektedir.

Sınav verileri, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Ölçme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'ndan alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

ABKÖ alt testlerinin yordama geçerliğini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon denklemini kurarken, değişken sayısı ve değişkenler arasındaki ilişki dikkate alınarak çoklu regresyon tekniklerinden adımsal regresyon tekniğinden yararlanılmıştır.

Regresyon analizinin yapılabilmesi ve bulguların doğru yorumlanabilmesi öncelikle bazı varsayımların karşılanmasına bağlıdır. Bu varsayımlardan biri bağımsız değişkenler arasında güçlü ilişki olmadığına ilişkindir. Bu varsayım bozulduğunda ortaya çıkan çoklu bağlantı sorunu, regresyon denkleminin ilgili olarak yapılacak yorumların hatalı olmasına yol açabilir. Bu nedenle regresyon modelinin çoklu bağlantı problemi taşıyıp taşımadığını belirlemek önemlidir. Çoklu bağlantıyı belirlemek için çoklu belirtme katsayısının, değişkenler arasındaki korelasyonların, varyans şişme değerlerinin, korelasyon matrisinden hesaplanan özdeğerlerin vb. incelenmesi gibi tekniklerden yararlanmak mümkündür. Bu yollardan biri olan Varyans Şişkinlik Faktörleri - VŞF (Variance Inflation Factors - VIF) SPSS programı ile elde edilebilmektedir. Elde edilecek VŞF değerleri 5 veya 10 değerinden büyükse çoklu bağlantıdan bahsedilir (Alpar, 2003; Tabachnick & Fidell, 2001). Bu çalışmada kurulan denklemlerin hiçbirinde Varyans Şişkinlik Faktörü değerinin 5 değerinden büyük olmadığı 3., 4., 5. ve 6. Tablolardaki VŞF sütunlarına bakıldığında anlaşılmaktadır.

Bu sorunu belirlemede sık kullanılan basit bir teknik ise, değişkenler arasındaki korelasyonların 0,80 değerini aşip aşmadığına bakmaktır (Alpar, 2003). Tablo 2'de verilen değişkenler arasındaki

korelasyonlar değerlerinin hiçbiri 0,80 değerinden büyük değildir.

Tablo 2. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

TESTLER	DEĞİŞKENLER	OKÖSYS TÜRKÇE	OKÖSYS MATEMATİK	OKÖSYS FEN BİLGİSİ	OKÖSYS SOSYAL	ABKÖ SÖZEL	ABKÖ SAY	ABKÖ ŞEK-UZAY	ABKÖ GÖZ-EL
OKÖSYS	TÜRKÇE	1							
	MATEMATİK	.607**	1						
	FEN BİLGİSİ	.588**	.718**	1					
	SOSYAL	.707**	.587**	.641**	1				
ABKÖ	SÖZEL	.203**	.155**	.165**	.202**	1			
	SAYISAL	.246**	.278**	.310**	.285**	.474**	1		
	ŞEK-UZAY	.066	.094*	.087*	.083*	.412**	.406**	1	
	GÖZ-EL	.023	.046	.060	.032	.378**	.352**	.546**	1

** P<0,01; * P<0,05

ABKÖ yetenek alt testleri ile OKÖSYS alt testleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde (bkz. Tablo 2), her bir testin kendi alt testleri arasındaki ilişkilerin orta düzeyde ve manidar oldukları görülecektir. ABKÖ sözel ve sayısal yetenek alt testleri ile OKÖSYS alt testleri arasındaki korelasyonların manidar oldukları; ABKÖ göz-el ve şekil uzay yetenek alt testleri ile OKÖSYS alt testleri arasındaki ilişkilerin ise manidar olmadıkları görülmektedir. ABKÖ yetenek alt testleri ile OKÖSYS alt testleri arasındaki ilişkilerden manidar olanların da düşük düzeyde ilişkiler olduğu gözle çarpılmaktadır. Bu korelasyonların düşük olduğu halde manidar çıkması gözlem sayısının fazla olmasına bağlanabilir. Çünkü korelasyon katsayısı gözlem sayısından etkilenmektedir ve gözlem sayısı fazla olduğunda çok küçük korelasyon katsayıları da manidar çıkmaktadır (Akhun, 1991). Bu sonuçlara göre ABKÖ ve OKÖSYS alt testleri arasındaki ilişkilerin yeterince yüksek olmadığı veya zayıf olduğu yorumu yapılabilir.

Regresyon analizinin bir diğer varsayımı değişkenlerle ilgili hataların ilişkisiz olması durumudur. Bu varsayımına göre değişkenlere ait hatalar normal dağılımalı ve birbiri ile ilişkisiz olmalıdır. Hatalar arasında ilişki çıkmasına otokorelasyon denir. Bu durumda verilere karışan bir sistematik hata söz konusu olabilir. Otokorelasyonun varlığı gerçekte regresyon modeline manidar katkısı olmayan değişkenlerin manidar katkı yapıyor gibi görünmelerine sebep olabilir ve manidarlık testleri (F ve t testi gibi) geçerliğini yitirir. Otokorelasyonun varlığı grafik veya istatistik yollarla araştırılabilir. İstatistik yollardan biri Durbin – Watson d istatistiğini kullanmaktır. Hesaplanan istatistik tablo değerinden büyük ise otokorelasyon olmadığına karar verilir. (Alpar, 2003; Büyüköztürk 2002; Edwards, 1995; Orhunbilge, 1996; Özdamar, 1999; Tabachnick & Fidell, 2001; Weisberg, 1980). Değişkenlere ilişkin hataların ilişkili olmasından kaynaklanan otokorelasyon probleminin kontrol edilmesi için kullanılan Durbin – Watson d istatistiği (Tablo 3, 4, 5 ve 6'de D-W sütunu) $\alpha=0,01$ düzeyinde tablo değerinden küçük bulunmuştur.

VŞF ve D-W değerlerine göre, değişkenler arasında çoklu bağlantı ve hatalar arasında ilişki olmadığı söylenebilir. Bu da regresyon çalışmasına devam edebilmek için önemli iki varsayımın sağlandığını göstermektedir.

Ayrıca adimsal regresyon tekniğinde değişkenleri denkleme alma sırasını belirlemede bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasındaki kısmi korelasyonların büyüklüğü kullanılabilir. Buna göre, bağımsız değişkenler regresyon denkleminde kısmi korelasyon katsayısı en büyükten en küçüğe doğru bir sırada alınmaktadır. Bu araştırmanın her alt problemi için kurulan denkleme, sırasıyla sayısal,

sözel, şekil uzay ve göz-el değişkenleri alınmıştır.

Verilerin analizi sırasında Microsoft Excel XP, SPSS 11.5 paket programlarından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Bulgular araştırma sorularına bağlı olarak sunulmuştur.

3.1. Akademik Benlik Kavramı Yetenek Alt-Testlerinin Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Matematik Alt-Testini Yordama Düzeyi

ABKÖ yetenek alt testlerinin OKÖSYS matematik alt testini ne derece yordadığını tespit etmek amacıyla uygulanan adımsal regresyon yaklaşımı sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. ABKÖ yetenek alt-testlerinin OKÖSYS matematik alt-testi arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları ve regresyon denklemi

Değişkenler	B	Sh _b	β	t	p	VŞF	D-W
Sabit β_0	4,080	0,688		5,933	0,000		1,95
ABKÖSAY	0,184	0,023	0,278	7,861	0,000	1	

$F = 61,79$; $p < 0,001$; $R = 0,278$; $R^2 = 0,08$

Yordama Denklemi: Matematik Puanı = $4,080 + 0,184ABKÖSAY$

ABKÖ sayısal, sözel, göz-el koordinasyonu ve şekil-uzay ilişkileri yetenek alt testlerinden oluşan bağımsız değişkenlerin OKÖSYS matematik alt testini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarına göre, F değerinin 61,79 ve $\alpha = 0,001$ düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kurulan regresyon modelinin uygun veya manidar olduğu söylenebilir. Kurulan regresyon modelinin manidar olması hesaplanan korelasyon katsayısının da manidar olduğunu söylememiz için kanıt kabul edilebilir (Büyüköztürk, 2002). Bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki değişkenliğin yüzde sekizini ($R^2 = 0,08$) açıkladığı görülmektedir. Elde edilen korelasyon katsayısı manidar olmasına rağmen bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki değişkenliği açıklama miktarı çok düşük olduğundan, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni yordama düzeyi yeterli kabul edilmeyebilir.

Diğer yandan ABKÖ sayısal, sözel ve göz-el koordinasyonu yetenek alt testlerinden OKÖSYS matematik alt testini yordama denklemine sadece sayısal yetenek alt testi girmiştir. Bağımsız değişkene ait regresyon katsayısının manidarlığını göstermede kullanılan t testi sonuçlarına göre, sayısal yetenek testine ait katsayının $\alpha = 0,001$ düzeyinde manidar olduğu görülmektedir. Sonuç olarak elde edilen regresyon denklemi ve katsayılarla bakarak OKÖSYS matematik alt testini yordayan tek değişkenin, ABKÖ yetenek testlerinden sayısal yetenek alt testi olduğu söylenebilir.

3.2. Akademik Benlik Kavramı Yetenek Alt-Testlerinin Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Fen Bilgisi Alt-testini Yordama Düzeyi

ABKÖ yetenek alt testlerinin OKÖSYS fen bilgisi alt testini ne derece yordadığını tespit etmek amacıyla uygulanan adımsal regresyon yaklaşımı sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. ABKÖ yetenek alt-testlerinin OKÖSYS fen bilgisi alt-testi arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları ve regresyon denklemi

Değişkenler	B	Sh _b	β	t	p	VŞF	D-W
Sabit β_0	3,465	0,722		4,800	0,000		2,049
ABKÖSAY	0,218	0,025	0,310	8,845	0,000	1	

$F = 78,23$; $p < 0,001$; $R = 0,310$; $R^2 = 0,10$;

Yordama Denklemi: Fen Bilgisi Puanı = $3,465 + 0,218ABKÖSAY$

ABKÖ sayısal, sözel, göz-el koordinasyonu ve şekil-uzay ilişkileri yetenek alt testlerinden oluşan bağımsız değişkenlerin OKÖSYS fen bilgisi alt testini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarına göre, F değerinin 78,23 ve $\alpha= 0,001$ düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kurulan regresyon modelinin uygun veya manidar olduğu söylenebilir. Kurulan regresyon modelinin manidar olması hesaplanan korelasyon katsayısının da manidar olduğunu söylememiz için kanıt kabul edilebilir. Bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki değişkenliğin yüzde 10'unu ($R^2 = 0,10$) açıkladığı görülmektedir. Elde edilen korelasyon katsayısı manidar olmasına rağmen, bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki açıklama miktarı çok düşük olduğundan, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni yordama gücü yeterli kabul edilmeyebilir.

Diğer yandan ABKÖ sayısal, sözel ve göz-el koordinasyonu yetenek alt testlerinden OKÖSYS fen bilgisi alt testini yordama denklemine sadece sayısal yetenek alt testi girmiştir. Bağımsız değişkene ait regresyon katsayısının manidarlığını göstermede kullanılan t testi sonuçlarına göre, sayısal yetenek testine ait regresyon katsayısının $\alpha= 0,001$ düzeyinde manidar olduğu görülmektedir. Sonuç olarak elde edilen regresyon denklemi ve katsayıları bakarak OKÖSYS fen bilgisi alt testini yordayan tek değişkenin, ABKÖ yetenek testlerinden sayısal yetenek alt testi olduğu söylenebilir.

3.3. Akademik Benlik Kavramı Yetenek Alt-Testlerinin Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Türkçe Alt-Testini Yordama Düzeyi

ABKÖ alt testlerinin OKÖSYS Türkçe alt testini ne derece yordadığını tespit etmek amacıyla uygulanan adimsal regresyon yaklaşımı sonuçları Tablo 5'da verilmiştir.

Tablo 5. ABKÖ yetenek alt-testlerinin OKÖSYS Türkçe alt-testi arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları ve regresyon denklemi

Değişkenler	B	Sh _b	β	t	p	VŞF	D-W
Sabit β_0	10,083	1,153		8,747	0,000		2,08
ABKÖSAY	0,131	0,025	0,217	5,272	0,000	1,351	
ABKÖSÖZ	0,109	0,032	0,141	3,387	0,001	1,381	
ABKÖGÖZEL	-0,087	0,032	-0,106	-2,719	0,007	1,222	

$$F = 21,17; p < 0,001; R = 0,282; R^2 = 0,08$$

$$Yordama Denklemi: \text{Türkçe Puanı} = 10,083 + 0,131\text{ABKÖSAY} + 0,109\text{ABKÖSÖZ} + (-0,087\text{ABKÖGÖZ-EL})$$

ABKÖ sayısal, sözel, göz-el koordinasyonu ve şekil-uzay ilişkileri yetenek alt testlerinden oluşan bağımsız değişkenlerin OKÖSYS Türkçe alt testini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarına göre F değerinin 21,17 ve $\alpha= 0,001$ düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kurulan regresyon modelinin uygun veya manidar olduğu söylenebilir. Kurulan regresyon modelinin manidar olması hesaplanan çoklu korelasyon katsayısının da manidar olduğunu söylememiz için kanıt kabul edilebilir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişkenliğin yüzde sekizini ($R^2 = 0,08$) açıkladığı görülmektedir. Elde edilen çoklu korelasyon katsayısı manidar olmasına rağmen, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki açıklama miktarı çok düşük olduğundan, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordama gücü yeterli kabul edilmeyebilir.

Diğer yandan ABKÖ sayısal, sözel ve göz-el koordinasyonu yetenek alt testlerinin OKÖSYS Türkçe alt testini yordama denklemine girdiği görülmektedir. Yordama denklemine giren değişkenlere ilişkin standardize edilmiş (düzeltilmiş) beta (β) katsayıları incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerin önem sırası ABKÖ alt testlerinden sayısal, sözel ve göz-el koordinasyonu alt testleri olarak verilebilir. Bahsedilen üç alt teste ait regresyon katsayılarının manidarlığını göstermede kullanılan t testi sonuçlarına göre, sayısal yetenek testine ait katsayısının $\alpha= 0,001$ düzeyinde; sözel ve göz-el koordinasyonu yetenek testlerine ait katsayıların $\alpha= 0,01$ düzeyinde manidar oldukları görülmektedir. OKÖSYS Türkçe alt testini en iyi yordayan değişkenin ABKÖ yetenek testlerinden sayısal yetenek alt testinin olması ilgi çekici olabilir.

3.4. Akademik Benlik Kavramı Yetenek Testlerinin Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Sosyal Bilgiler Testini Yordama Düzeyi

ABKÖ alt testlerinin OKÖSYS sosyal bilgiler alt testini ne derece yordadığını tespit etmek amacıyla uygulanan adimsal regresyon yaklaşımı sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. ABKÖ yetenek alt-testlerinin OKÖSYS sosyal bilgiler alt-testi arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları ve regresyon denklemi

Değişkenler	B	Sh _b	β	t	p	VŞF	D-W
Sabit β ₀	5,807	1,581		3,674	0,000		2,101
ABKÖSAY	0,223	0,034	0,267	6,552	0,000	1,350	
ABKÖSÖZ	0,123	0,044	0,115	2,790	0,005	1,380	
ABKÖGÖZEL	-0,120	0,044	-0,106	-2,736	0,006	1,222	

$$F = 25,92; p < 0,001; R = 0,309; R^2 = 0,10$$

$$\text{Yordama Denklemi: Sosyal Bilgiler} = 5,807 + 0,223\text{ABKÖSAY} + 0,123\text{ABKÖSÖZ} + (-0,120\text{ABKÖGÖZEL})$$

ABKÖ sayısal, sözel, göz-el koordinasyonu ve şekil-uzay ilişkileri yetenek alt testlerinden oluşan bağımsız değişkenlerin OKÖSYS sosyal bilgiler alt testini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarına göre, F değerinin 25,92 ve $\alpha = 0,001$ düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre kurulan regresyon modelinin uygun veya manidar olduğu söylenebilir. Kurulan regresyon modelinin manidar olması hesaplanan çoklu korelasyon katsayısının da manidar olduğunu söylememiz için kanıt kabul edilebilir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişkenliğin yaklaşık yüzde onunu ($R^2 = 0,10$) açıkladığı görülmektedir. Elde edilen çoklu korelasyon katsayısı manidar olmasına rağmen, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimi açıklama miktarı çok düşük olduğundan, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordama gücü yeterli kabul edilmeyebilir.

Diğer yandan ABKÖ sayısal, sözel ve göz-el koordinasyonu yetenek alt testlerinin OKÖSYS sosyal bilgiler alt testini yordama denklemine girdiği görülmektedir. Yordama denklemine giren değişkenlere ilişkin standardize edilmiş (düzeltilmiş) beta (β) katsayıları incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerin önem sırası ABKÖ alt testlerinden sayısal, sözel ve göz-el koordinasyonu alt testleri olarak verilebilir. Bahsedilen üç alt teste ait regresyon katsayılarının manidarlığını göstermede kullanılan t testi sonuçlarına göre sayısal yetenek testine ait katsayının $\alpha = 0,001$ düzeyinde; sözel ve göz-el koordinasyonu yetenek testlerine ait katsayıların $\alpha = 0,01$ düzeyinde manidar oldukları görülmektedir. OKÖSYS sosyal bilgiler alt testini en iyi yordayan değişkenin ABKÖ yetenek testlerinden sayısal yetenek alt testi olduğu söylenebilir. Ek olarak, göz el koordinasyonu alt testinin negatif yönde ve manidar bir yordayıcılığa sahip olduğunu vurgulamak yararlı olabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

ABKÖ yetenek alt testlerinin OKÖSYS alt testlerini yordama düzeyini belirlemek amacıyla kurulan denklemlerin hepsinin manidar olduğu; denklemlere en az bir bağımsız değişkenin girdiği; regresyon varsayımlarının bozulmasına neden olacak çoklu bağlantı ve otokorelasyonun olmadığı görülmüştür.

ABKÖ yetenek alt testlerinin OKÖSYS alt testlerini ne derece yordadığını belirlemek amacıyla uygulanan adimsal regresyon denklemleri genel olarak yorumlanacak olursa; ABKÖ sayısal alt testinin güçlü bir yordayıcı olduğu; OKÖSYS matematik, fen Bilgisi, Türkçe ve sosyal bilgiler alt testlerini yordayan en önemli değişken olduğu görülmektedir. ABKÖ sözel alt testinin ise sadece OKÖSYS Türkçe ve sosyal bilgiler alt testlerini yordama denklemlerine girdiği ve bu denklemlerde de en önemli ikinci değişken olduğu görülmektedir. ABKÖ göz-el koordinasyonu alt testinin ise sözel alt testi gibi sadece OKÖSYS Türkçe ve sosyal bilgiler alt testlerini yordama denklemlerine üçüncü önemli değişken olarak girebildiği; regresyon katsayılarının ise negatif değerli olduğu görülmektedir. ABKÖ şekil-uzay alt testinin OKÖSYS matematik, fen bilgisi, Türkçe ve sosyal bilgiler alt testlerini

yordama amacıyla kurulan hiçbir denkleme yordayıcı olarak giremediği, bağımlı değişkenlerle en düşük korelasyonu veren bağımsız değişken olduğu belirlenmiştir.

ABKÖ yetenek alt testlerinin OKÖSYS alt testlerini yordama düzeyini belirlemek amacıyla kurulan denklemlerin hepsinin istatistiksel olarak manidar olmasına rağmen, kurulmuş olan her denkleme bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişkenliği açıklama oranlarının % 10'u aşmadığı da vurgulanması gereken önemli bir noktadır. Bu durum manidar çıkan regresyon denklemlerine ve ABKÖ alt testlerinin yordama geçerliğine ilişkin yorumları güçleştiren bir sonuçtur. Bu sonuca göre ABKÖ alt testlerinin yordama düzeylerinin yeterli olduğunu söylemek zor olacaktır.

Elde edilen bu sonuçlar, dünyada ve Türkiye'de, akademik benlik kavramının başarıyı ne derece yordadığını belirlemek amacıyla farklı akademik benlik kavramı ölçekleri kullanılarak yapılan çalışmaların bazılarını desteklerken bazıları ile çelişmektedir. Örneğin Arseven (1979), Yavuzer (1989), House (1996) ve Witherspoon, Speight & Thomas (1997) ile çelişirken; Gribbons & Tobey (1995), House (1995, 2001), Mc Coach (2002) ve Kenç ve Oktay (2002)'ın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; ABKÖ yetenek alt testlerinin belirli bir düzeyde (özellikle sayısal yetenek ve sözel yetenek alt testleri bakımından) yordama geçerliğinden söz edilebilir. Ancak, yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenleri açıklama yüzdelerinin düşük olması nedeniyle, öğrencileri mesleki yönlendirmede ABKÖ kullanılırken dikkatli olunmalıdır. Çünkü elde edilen yordama gücünün yeterli olmadığı açıktır. Bu nedenle, ABKÖ'nin mesleki yönlendirmede dikkatli kullanılmaması yanlış kararlara ve yönlendirmelere yol açabilir. Öğrencileri sadece ilgili ölçek sonuçlarına göre yönlendirmek hataya neden olabilir.

Son olarak, ABKÖ ile ilgili geçerlik çalışması yapacak araştırmacılara, aşağıdaki öneriler faydalı olabilir.

1. Özellikle ABKÖ ilgi alt testlerinin, meslek liselerinden alınacak örneklemeler üzerinden geçerlik çalışmasının yapılması bir ihtiyaç olarak kendini göstermektedir.
2. Yapılacak yeni geçerlik çalışmalarında OKÖSYS dışında geçerliği ve güvenilirliği yüksek olarak belirlenmiş yeni ölçütler kullanılması faydalı olabilir.
3. Akademik benlik kavramını ölçme amacıyla geliştirilmiş başka ölçeklerden elde edilecek puanlarla, ABKÖ puanları arasındaki ilişki araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Aiken, R. L. (2000). *Psychological testing and assessment* (10th Ed.). Boston: Allyn and Bacon Inc.
- Akhun, İ. (1991). *İstatistiklerin manidarlığı ve örneklem*. Ankara: Kendi yayını
- Alpar, R. (2003). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemlere giriş 1*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arseven, D. A. (1979). *Akademik benlik tasarımı ile akademik başarı arasındaki ilişki konusunda bir inceleme*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, yayınlanmamış doçentlik tezi.
- Bacanlı, H. (1997). *Sosyal ilişkilerde benlik: kendini ayarlamamanın psikolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: klasik test teorisi ve uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- Doğan, N. (2002). *Klasik test kuramı ve örtük özellikler kuramının örneklem bağlamında karşılaştırılması*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, yayımlanmamış doktora tezi.
- Edwards, A. L. (1995). *Doğrusal regresyon ve korelasyona giriş*. (Çev. Selim Hovardaoğlu). Ankara: Hatipoğlu Basım Yayım Ltd. Şti.
- Gribbons, B. ve Tobey, P. (1995). Internal-consistency reliability and construct and criterion-related validity of an academic self-concept scale. *Educational and Psychological Measurement*, 5, 858-861.
- Güzeller, C. O. (2005). Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavının geçerliği. Hacettepe Üniversitesi,

Ankara, yayımlanmamış doktora tezi.

House, J. D. (1995). The predictive relationship between academic self-concept, achievement expectancies, and grade performance in college calculus. *Journal of Social Psychology*, 135, 111-112.

House, J. D. (1996). Cognitive-motivational variables and prior achievement as predictors of grade performance of academically underprepared students. *Urban Education*, 2, 222-237.

House, J. D. (2001). The predictive relationship between academic self-concept, achievement expectancies, and grade performance in college calculus. *The Journal of Social Psychology*, 1, 111-112.

İnanç, N. (2001). Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Kenç, M. F. ve Oktay, B. (2002). Akademik benlik kavramı ve akademik başarı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 124, 71-79.

Kuzgun, Y. (1978). Ben kavramı ve meslek seçimi. *Psikoloji Dergisi*, 4, 12-18.

Kuzgun, Y. (1990). *Kendini değerlendirme envanteri el kitabı*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (1994). Akademik benlik kavramı ölçeği. I. *Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Kuzgun, Y. (1996). *Akademik benlik kavramı ölçeği el kitabı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu.

Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

McCoach, D. B. A. (2002). Validation study of the school attitude assessment survey. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35, 66-77

Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). *İlköğretimde yönlendirme komisyonu raporu*. Ankara: MEB Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2002a). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı test kitapçığı*. Ankara: MEB yayınevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2002b). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı kılavuzu*. Ankara: MEB yayınevi.

Michelle, C. R. ve Bracken, B. A. (1994). Age, Race, and Gender Differences in Child and Adolescent Self-Concept: Evidence From A Behavioral Acquisition, Context-Dependent Model. *School Psychology Review*, 3, 496-511.

Orhunbilge, N. (1996). *Uygulamalı regresyon ve korelasyon analizi*. İstanbul: Avcıol yayınları.

Öğretmen, T. ve Doğan, N. (2004). Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Matematik Alt Testine ait Maddelerin Yanlılığının İncelenmesi. *Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8, 61-76

Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Tabachnick, B.G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics (4th Ed.)*. Boston: Allyn&Bacon.

Tekin, H. (1993). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.

Turgut, M. F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Saydam Matbaacılık.

Weisberg, S. (1980). *Applied linear regression*. New York : John Wiley & Sons Inc.

Witherspoon, K. M., Speight, S. L., ve Thomas, A. J. (1997). Racial identity attitudes, school achievement, and academic self-efficacy among african american high school students. *Journal of Black Psychology*, 4, 344-357

Yavuzer, G. (1989). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinde benlik kavramının akademik başarıya etkisinin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, yayımlanmamış çocuk sağlığı ve bilim uzmanlığı tezi.

Yıldırım, E. (2001). *Akademik liselerdeki alan türlerine uygun olan ABKÖ alt ölçeklerinin Holland'ın altügen modelinden yararlanılarak belirlenmesi*. Çukurova Üniversitesi, Adana, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Yurdugül, H. (2003). *Ortaöğretim kurumları seçme ve yerleştirme sınavının madde yanlılığı açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, yayımlanmamış doktora tezi.